

ZBIGNIEW W. CZERNIAKOWSKI

Katedra Agroekologii
Wydział Biologiczno-Rolniczy Uniwersytetu Rzeszowskiego
e-mail: willow@univ.rzeszow.pl

PARK GÜELL – WIZYTÓWKA ZIELONEJ ARCHITEKTURY

W pracy na przykładzie Parku Güell przedstawiono prekursorskie osiągnięcia Antoni Gaudiego w zakresie architektury krajobrazu. Szczególną uwagę zwrócono na ekologiczne rozwiązania, które pozostają w zgodzie z współczesnym duchem rozwoju zrównoważonego i zielonej architektury.

Słowa kluczowe: Park Güell, ekologia krajobrazu, zielona architektura

I. WSTĘP

Modne ostatnimi czasy hasło rozwoju zrównoważonego ma wiekową tradycję w dziedzinie architektury i urbanistyki. Idea przyjaznego kontaktu ze środowiskiem oraz harmonijnej koegzystencji człowieka z przyrodą w sposób szczególny nabrała aktualności w dobie rewolucji przemysłowej. Przełom XIX i XX wieku zaowocował kilkoma koncepcjami, wśród których najbardziej znana jest teoria miasta – ogrodu Ebenezera Howarda. Postulował on konieczność bliskiego obcowania mieszkańców miasta z przyrodą w taki sposób, by pola, lasy, parki i ogrody znajdowały się w zasięgu maksymalnie kilkuminutowej przechadzki. Powrót do przyrody inspirował także hiszpańskiego urbanistę Arturo Soria y Mata, dla którego bardzo ważne było uzyskanie w kompozycji struktury miasta widoku na atrakcyjny fragment krajobrazu [5]. Oba te elementy znalazły miejsce w Parku Güell w Barcelonie.

II. GENEZA PARKU GÜELL

Założenie krajobrazowe zwane Parkiem Güell realizowane było w latach 1900-1914. Pomyślną twórcą i mecenasem tego dzieła był kataloński przemysłowiec i finansista Eusebi Güell, który zapragnął zmaterializować pod Barceloną angielskie idee miasta-ogrodu. Projekt i realizację skąpanego w „zieleni” wzorcowego osiedla mieszkaniowego Güell powierzył architektowi, który od lat pracował dla niego – Antoni Gaudiemu [8]. Osiedle z 60 domami zamierzano zlokalizować na obrzeżach ówczesnej Barcelony, na powierzchni około 20 ha w pobliżu tzw. Łysej Góry [6]. Gaudi cały obszar ogrodził wysokim murem, który miał spełniać kilka funkcji. Między innymi: obronną, dekoracyjną oraz społeczną

* *Pracę recenzował:* dr hab. inż. arch. Piotr Patoczka prof. PK, Politechnika Krakowska

poprzez zapewnienie mieszkańcom poczucie bezpieczeństwa i wspólnoty. Każdy nowy właściciel musiał podpisać umowę, która zakazywała mu wycięcia jakiegokolwiek drzewa, budowy ogrodzenia wyższego niż 80 cm i budowy domu o powierzchni większej niż 1/6 terenu działki. Być może po części z tego powodu wybudowano tylko trzy domy, dwa dla rodziny Trias i jeden dom wystawowy, który ostatecznie został zakupiony przez Gaudiego. Reszta działek nie znalazła nabywców, tak więc zamysł Güella i Gaudiego nigdy nie został zrealizowany. Po śmierci Eusebi Güella cały teren został przekształcony w park miejski i otworzony dla publiczności w 1922 roku.

III. Z MYŚLĄ O ŚRODOWISKU

Teren, na którym zlokalizowano park, z natury niedostępny dla bardziej wymagających roślin, porośnięty był jedynie trawą i prymitywnymi krzewami. Gaudi kategorycznie zabronił wycinania istniejących tam drzew (było ich zaledwie kilka). Jako materiał wykorzystał miejscowe rośliny, odporne na długotrwałe susze i nie wymagające szczególnej opieki. Obecnie w parku spotykamy sosnę¹, eukaliptus, dąb ostrolistny, ligustr, berberys, drzewa oliwne, liczne palmy, między którymi rosną kwitnące agawy, a bugenwilla bujnie pokrywa duże przestrzenie.

Na życzenie projektanta zachowane zostało również naturalne ukształtowanie terenu. Ponieważ Gaudi postanowił unikać prac ziemnych, park oplata sieć ścieżek i dróg pieszych dopasowanych do ukształtowania terenu. W wielu miejscach aby zachować ciągłość traktów genialny architekt zaplanował specjalne galerie, arkady, wiadukty i estakady (rys. 1), po których pną się glicynie. W większości budowle te wykonane są z miejscowego kamienia. Zaprojektowano je w taki sposób by w jak najmniejszym stopniu kontrastowały z otoczeniem. Niekiedy swym kształtem przypominają formy organiczne, tak jak czynią to podpory imitujące pnie drzew (rys. 2).

Fot. Z.W. Czerniakowski

Rys. 1. Skąpany w zieleni fragment traktu pieszego

Fig.1. *Fragment of pedestrian pathway bathed in the greenery*

¹ Półwysp Iberyjski jest miejscem vegetacji przynajmniej trzech bardzo ciekawych lokalnych odmian *Pinus sylvestris* L. [1]

Fot. Z.W. Czerniakowski

Rys. 2. Kolumny przypominające palmy chronią przechodniów od słońca i deszczu
Fig. 2. Columns planned as palm tree shelter passers-by from sun and rain

Las kamiennych pni prócz funkcji inżynierskich zapewnia cień spacerującym, a ptakom, dla których Gaudi kazał pozostawić specjalne nisze, miejsca do budowy gniazd. Troska o ptaki okazała się do tego stopnia owocna, że obecnie nadmiar zakładanych w parku gniazd stanowi problem dla gospodarzy obiektu. Jedną z największych atrakcji parku jest ogromny taras widokowy, będący jednocześnie placem przeznaczonym na spotkania i festyny. Pod spodem tarasu znajduje się hall (sala Hipóstila) planowany przez Gaudiego jako podziemny rynek. W założeniu pełnić miał zatem bardzo ważną funkcję społeczną. Brzeg tarasu ogranicza wijąca się balustrada będąca zarazem najdłuższą ławką na świecie (rys. 3).

Fot. Z.W. Czerniakowski

Rys. 3. Użycie nieregularnych kawałków ceramiki do pokrycia ławki wspaniale koresponduje z hiszpańską tradycją azulejo
Fig. 3. Usage of irregular pieces of ceramic to the bench cover excellently corresponding with Spanish azulejo tradition

Ta niezwykła konstrukcja ukrywa w sobie ponadto bardzo sprawnie działający system drenażu wody deszczówki. Bez wątplenia zasługuje w związku z tym na miano jednego z największych i najbardziej ekscytujących dzieł sztuki XX wieku [2].

Mimo tego, że do pokrycia ławki użyto popękanych płytek ceramicznych (będących odpadem z miejscowych zakładów ceramicznych) jest ona bardzo wygodna. Ergonomiczność siedzenia i oparcia ławki Gaudi uzyskał przez wymodelowanie go ciałem człowieka w gipsowej formie (rys. 4). Przy okazji dzieło to jest przykładem zastosowania koncepcji budowy prefabrykowanych. Składa się bowiem z wielu podobnych elementów, które powstawały w innej części parku i po przeniesieniu na plac zostały połączone w jedną balustradę [2].

W konstrukcji tarasu godne podkreślenia jest to, że powierzchnia placu jest przepuszczalna dla wody. Przesiaka ona swobodnie przez taras i dostaje się do kanałów umieszczonych w podpierających go 86 kolumnach (każda z nich ma 6m wysokości i 1,3m średnicy). Woda po przefiltrowaniu odprowadzana jest do ogromnej cysterny zbierającej deszczówkę do nawadniania roślinności w parku (rys. 5).

Fot. Z.W. Czerniakowski

Rys. 4. Ergonomiczny kształt ławki sprzyja wypoczynkowi i kontemplacji krajobrazu
Fig. 4. Ergonomic shape of the bench is conducive to relaxation and landscape contemplation

Fot. Z.W. Czerniakowski

Rys. 5. Dzięki wodzie odprowadzanej z tarasu poprzez masywne kolumny można utrzymywać bujną zielen
Fig. 5. Thanks to water drain off the square through massive columns it is possible to keep rank verdure

Park Güell zajmuje specjalne miejsce w historii ogrodnictwa i architektury krajobrazu, jest bowiem jedynym założeniem ogrodowym zrealizowanym w całości w stylu Art Nouveau. Odzwierciedla najgłębszą ideę secesji, jaką jest jedność sztuki z naturą [3, 4]. Nie dziwi zatem, że w 1969 roku wpisano park na listę narodowych dóbr kultury, a od 1984 roku obiekt znajduje się na Liście Światowego Dziedzictwa UNESCO. Na podkreślenie zasługuje również to, że Park Güell jest jednym z najbardziej przyjaznych środowisku założeń urbanistycznych. Nie tylko wykorzystuje roślinność, ukształtowanie terenu czy zasoby wody deszczowej, ale również naturalne, często pochodzące z odzysku (choć w czasach Gaudiego nie znano jeszcze pojęcia recyklingu) materiały, z których wykonane zostały kolumny, ławki, murki i inne elementy małej architektury. Poszczególne detale zachwycającą formą, kolorystyką i charakterystycznym dla Hiszpanii stylem doskonale wpisują się w miejscowy krajobraz.

Dzieło Gaudiego dowodzi, że artysta może być zaliczony do grona najbardziej wnikliwych obserwatorów przyrody wśród architektów [7]. Stało się tak za pewne za sprawą szerokich zainteresowań i studiów twórcy, obejmujących fizjografię i geologię, a także anatomię, morfologię i fizjologię roślin. Zdobytą wiedzę wykorzystywał we wszystkich swoich projektach, a kwintesencją przyrodniczych (dzisiaj powiedzielibyśmy ekologicznych) zainteresowań architekta jest bez wątpienia Park Güell, który uznać możemy za wizytówkę zielonej architektury.

IV. LITERATURA

1. Boratyńska K., Hincá M.: Morphological characteristic of *Pinus sylvestris* L. in the southernmost, isolated locality in the Sierra de Baza (S. Spain) as expressed in the needle characters. *Dendrobiology*. 50. s. 3-9. 2003.
2. Giordano C., Palmisano N.: The complete guide to Park Güell. Dosdearte Ediciones. 2007.

3. Madsen S.T.: Art Nouveau. Wyd. Artystyczne i Filmowe. 1987.
4. Majdecki L.: Historia ogrodów. T.2. Od XVIII wieku do współczesności. 2008.
5. Morawska M.: Kształtowanie strefy styku miasta z jego otoczeniem w wybranych teoriach urbanistycznych z przełomu XIX i XX wieku. Przyroda i Miasto. IV. s. 127-152. 2002.
6. Praca zbiorowa pod red. Richardson T. The Garden Book. Phaidon Press Ltd. 2003.
7. Wines J.: Green Architecture. Taschen. 2000.
8. Zerbst R.: Antoni Gaudi – Wszystkie budowle. Taschen. 2004.

PARK GÜELL – A VISIT-CARD OF GREEN ARCHITECTURE

Summary

In the article Antonio Gaudi's precursory performances in landscape architecture were presented. Special attention was called to ecological solutions, which stay in harmony with spirit of sustainable development and green architecture.

Key words: Park Güell, landscape ecology, green architecture